ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)
της 16ης Ιουλίου 1998 *

Στην υπόθεση C-210/96,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Bundesverwaltungsgericht (Γερμανία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Gut Springenheide GmbH,

Rudolf Tusky

και

Oberkreisdirektor des Kreises Steinfurt — Amt für Lebensmittelüberwachung,

παρισταμένου του **Oberbundesanwalt beim Bundesverwaltungsgericht,**

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία του άρθρου 10, παράγραφος 2, στοιχείο ε', του κανονισμού (ΕΟΚ) 1907/90 του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 1990, σχετικά με ορισμένες προδιαγραφές εμπορίας για τα αυγά (ΕΕ L 173, σ. 5),

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους C. Gulmann, πρόεδρο τμήματος, M. Wathelet, J. C. Moitinho de Almeida, D. A. O. Edward και J.-P. Puissochet (εισηγητή), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: J. Mischo
γραμματέας: H. A. Rühl, κύριος υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— η Gut Springenheide GmbH και ο R. Tusky, εκπροσωπούμενοι από τον Bernhard Stüer, δικηγόρο Münster,

— η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την Catherine de Salins, υποδιευθύντρια στη διεύθυνση νομικών υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, και τον Frédéric Pascal, attaché d'administration centrale στην ίδια διεύθυνση,

— η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Franz Cede, Botschafter στο Ομοσπονδιακό Υπουργείο Εξωτερικών,

— η Σουηδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τη Lotty Nordling, rättschef στο Υπουργείο Εξωτερικών,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον Klaus-Dieter Borchardt, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, επικουρούμενο από τους Hans-Jürgen Rabe και Georg M. Berrisch, δικηγόρους Αμβούργου,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις της Gut Springenheide GmbH και του R. Tusky, εκπροσωπουμένων από τον Bernhard Stüer, της Γερμανικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπουμένης από την Corinna Ullrich, Regierungsrätin zur Anstellung στο Ομοσπονδιακό Υπουργείο Δικαιοσύνης, και της Επιτροπής, εκπροσωπουμένης από τους Klaus-Dieter Borchardt και Hans-Jürgen Rabe, κατά τη συνεδρίαση της 29ης Ιανουαρίου 1998,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 12ης Μαρτίου 1998,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διάταξη της 8ης Φεβρουαρίου 1996, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 20 Ιουνίου 1996, το Bundesverwaltungsgericht υπέβαλε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ, τρία προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία του κανονισμού (ΕΟΚ) 1907/90 του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 1990, σχετικά με ορισμένες προδιαγραφές εμπορίας για τα αυγά (ΕΕ L 173, σ. 5).

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ, αφενός, της Gut Springenheide GmbH (στο εξής: Gut Springenheide) και του διαχειριστή της, R. Tusky, και, αφετέρου, του Oberkreisdirektor des Kreises Steinfurt — Amt für Lebensmittelüberwachung (διευθυντή της διοικητικής περιφέρειας του Steinfurt — Υπηρεσία ελέγχου τροφίμων, στο εξής: Υπηρεσία ελέγχου τροφίμων), σχετικά με ένδειξη την οποία φέρουν οι συσκευασίες των αυγών που διαθέτει στο εμπόριο η Gut Springenheide, καθώς και με ένα σημείωμα που τοποθετείται μέσα στις συσκευασίες αυτές.

Η κοινοτική ρύθμιση

3 Ο κανονισμός (ΕΟΚ) 2771/75 του Συμβουλίου, της 29ης Οκτωβρίου 1975, περί κοινής οργανώσεως αγοράς στον τομέα των αυγών (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/014, σ. 46), προβλέπει τον καθορισμό προδιαγραφών εμπορίας που μπορούν να αφορούν, μεταξύ άλλων, την κατάταξη κατά κατηγορία ποιότητας και βάρους, τη συσκευασία, την εναποθήκευση, τη μεταφορά, την παρουσίαση και τη σήμανση των αυγών. Βάσει του κανονισμού αυτού, το Συμβούλιο εξέδωσε τον κανονισμό 1907/90, ο οποίος κατάργησε και αντικατέστησε τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2772/75 του Συμβουλίου, της 29ης Οκτωβρίου 1975, περί ορισμένων προδιαγραφών εμπορίας που εφαρμόζονται στα αυγά (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/014, σ. 53).

4 Το άρθρο 10, παράγραφος 1, του κανονισμού 1907/90 απαριθμεί τις ενδείξεις που πρέπει υποχρεωτικά να φέρουν οι συσκευασίες αυγών. Μεταξύ των ενδείξεων αυτών περιλαμβάνονται το όνομα ή η εταιρική επωνυμία και η διεύθυνση της επιχειρήσεως που συσκεύασε ή για λογαριασμό της οποίας συσκευάστηκαν τα αυγά, λαμβάνοντας ως δεδομένο ότι το όνομα, η εταιρική επωνυμία ή το εμπορικό σήμα που χρησιμοποιεί η επιχείρηση αυτή δεν μπορούν να αναφέρονται παρά μόνον αν η ένδειξη αυτή δεν περιέχει καμία μνεία ασύμβατη προς τον κανονισμό, όσον αφορά την ποιότητα ή τη φρεσκάδα των αυγών, τον τρόπο εκτροφής που εφαρμόστηκε για την παραγωγή τους ή την προέλευση των αυγών (άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο α').

5 Το άρθρο 10, παράγραφος 2, του ίδιου κανονισμού προβλέπει ότι οι συσκευασίες μπορούν επίσης να φέρουν ορισμένες συμπληρωματικές ενδείξεις, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται οι ενδείξεις που αποβλέπουν στην προώθηση των πωλήσεων, στο μέτρο που οι ενδείξεις αυτές και ο τρόπος με τον οποίο αναφέρονται δεν δημιουργούν κίνδυνο παραπλανήσεως του αγοραστή (άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ε'). Η τελευταία αυτή διάταξη τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2617/93 του Συμβουλίου, της 21ης Σεπτεμβρίου 1993 (ΕΕ L 240, σ. 1), προκειμένου να διευκρινισθεί ότι οι διαφημιστικής φύσεως προαιρετικές ενδείξεις τις οποίες φέρουν οι συσκευασίες αυγών μπορούν να περιλαμβάνουν σύμβολα και να αφορούν τόσο τα αυγά όσο και άλλα προϊόντα. Ωστόσο, η τροποποίηση αυτή δεν ασκεί επιρροή στην υπό κρίση υπόθεση.

6 Σύμφωνα με το άρθρο 10, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 1907/90, οι συμπληρωματικές ημερομηνίες και οι ενδείξεις σχετικά με τον τρόπο εκτροφής και την προέλευση των αυγών μπορούν να χρησιμοποιούνται μόνο σύμφωνα με τους κανόνες που καθορίζονται βάσει της διαδικασίας του άρθρου 17 του κανονισμού 2771/75. Οι κανόνες αυτοί αφορούν, μεταξύ άλλων, την ορολογία που χρησιμοποιείται στις ενδείξεις σχετικά με τον τρόπο εκτροφής και τα κριτήρια σχετικά με την προέλευση των αυγών.

7 Το άρθρο 14 του κανονισμού 1907/90 διευκρινίζει ότι οι συσκευασίες δεν μπορούν να φέρουν άλλες ενδείξεις εκτός από εκείνες που προβλέπονται στον εν λόγω κανονισμό.

8 Στις 15 Μαΐου 1991 η Επιτροπή εξέδωσε τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1274/91, περί λεπτομερών κανόνων για την εφαρμογή του κανονισμού 1907/90 (ΕΕ L 121, σ. 11). Το άρθρο 18 του κανονισμού αυτού απαριθμεί, ειδικότερα, τις ενδείξεις που αφορούν τον τρόπο εκτροφής που διαλαμβάνεται στο άρθρο 10, παράγραφος 3, του κανονισμού 1907/90, τις οποίες μπορούν να φέρουν τα αυγά και οι μικρές συσκευασίες. Το άρθρο 18 τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 2401/95 της Επιτροπής, της 12ης Οκτωβρίου 1995 (ΕΕ L 246, σ. 6).

Η διαφορά της κύριας δίκης

9 Η Gut Springenheide εμπορεύεται προσυσκευασμένα αυγά με την ένδειξη «6-Korn — 10 frische Eier» (10 φρέσκα αυγά — 6 δημητριακά). Κατά την εταιρία αυτή, τα εν λόγω έξι είδη δημητριακών υπεισέρχονται στη σύνθεση της διατροφής των ορνίθων σε ποσοστό 60 %. Ένα σημείωμα που τοποθετείται σε κάθε κουτί αυγών προβάλλει τις ιδιότητες που αποκτούν τα αυγά από τη διατροφή αυτή.

10 Η Υπηρεσία ελέγχου τροφίμων, αφού διατύπωσε επανειλημμένως στη Gut Springenheide τις αντιρρήσεις της όσον αφορά την ένδειξη «10 φρέσκα αυγά — 6 δημητριακά» και το προαναφερθέν σημείωμα, ζήτησε στις 24 Ιουλίου 1989

από την εταιρία αυτή να καταργήσει την ένδειξη και το σημείωμα. Εν συνεχεία, στις 5 Σεπτεμβρίου 1990, επιβλήθηκε πρόστιμο στον διαχειριστή της, τον R. Tusky.

11 Με απόφαση της 11ης Νοεμβρίου 1992, το Verwaltungsgericht Münster απέρριψε την αναγνωριστική προσφυγή που άσκησε η Gut Springenheide και ο R. Tusky, με το αιτιολογικό ότι η επίμαχη ένδειξη και το σημείωμα συνιστούσαν παράβαση του άρθρου 17, παράγραφος 1, του Lebensmittel- und Bedarfsgegenständegesetz (νόμου περί των τροφίμων και των προϊόντων τρέχουσας καταναλώσεως), το οποίο απαγορεύει τις παραπλανητικές ενδείξεις.

12 Η Gut Springenheide και ο R. Tusky άσκησαν ανεπιτυχώς έφεση κατά την αποφάσεως αυτής. Το δευτεροβάθμιο δικαστήριο έκρινε συγκεκριμένα ότι τα εν λόγω ένδειξη και σημείωμα συνιστούσαν παράβαση του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο α', και παράγραφος 2, στοιχείο ε', του κανονισμού 1907/90. Κατά το δικαστήριο αυτό, η ένδειξη «10 φρέσκα αυγά — 6 δημητριακά», που αποτελεί επίσης εμπορικό σήμα, και το συνοδευτικό σημείωμα μπορούν να παραπλανήσουν ένα όχι αμελητέο τμήμα των καταναλωτών, στο μέτρο που δημιουργούν την εσφαλμένη εντύπωση ότι η διατροφή των ορνίθων συντίθεται αποκλειστικά από τα αναφερόμενα έξι δημητριακά και ότι τα αυγά έχουν ιδιαίτερες ιδιότητες.

13 Η Gut Springenheide και ο R. Tusky άσκησαν αναίρεση (Revision) κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Bundesverwaltungsgericht. Υποστήριξαν ότι τα επίμαχα ένδειξη και σημείωμα ήσαν απολύτως αναγκαία για την πληροφόρηση του καταναλωτή και ότι το δευτεροβάθμιο δικαστήριο δεν παρέπεμψε σε καμία γνώμη εμπειρογνώμονα από την οποία να προκύπτει ότι η ένδειξη και το σημείωμα παραπλανούσαν τον αγοραστή.

14 Το Bundesverwaltungsgericht θεωρεί ότι η λύση της διαφοράς πρέπει να στηριχθεί στο άρθρο 10 του κανονισμού 1907/90, αλλά έχει αμφιβολίες όσον αφορά την ερμηνεία της παραγράφου του 2, στοιχείο ε', που επιτρέπει να φέρουν οι συσκευασίες ενδείξεις αποβλέπουσες στην προώθηση των πωλήσεων, εφόσον δεν δημιουργούν κίνδυνο παραπλανήσεως του αγοραστή. Κατά το αιτούν δικαστήριο, η διάταξη αυτή μπορεί πράγματι να ερμηνευθεί κατά δύο τρόπους. Είτε ο παραπλανητικός χαρακτήρας των επίμαχων ενδείξεων πρέπει να καθοριστεί σε σχέση με την πραγματική προσδοκία των καταναλωτών, οπότε η προσδοκία

αυτή θα έπρεπε ενδεχομένως να καθοριστεί βάσει δημοσκοπήσεως αντιπροσωπευτικού δείγματος καταναλωτών ή βάσει πραγματογνωμοσύνης, είτε η επίμαχη διάταξη στηρίζεται σε μια αντικειμενική έννοια του αγοραστή, η οποία επιδέχεται μόνο νομική ερμηνεία, ανεξάρτητη από τη συγκεκριμένη προσδοκία των καταναλωτών.

15 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Bundesverwaltungsgericht αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία για να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Προκειμένου να κριθεί, κατά το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ε', του κανονισμού (ΕΟΚ) 1907/90, αν οι ενδείξεις που αποβλέπουν στην προώθηση των πωλήσεων δημιουργούν κίνδυνο παραπλανήσεως του αγοραστή, πρέπει να εξακριβώνονται οι προσδοκίες που έχει πράγματι ο ενδιαφερόμενος καταναλωτής ή πρέπει να θεωρηθεί ότι η ανωτέρω ρύθμιση στηρίζεται σε μια αντικειμενική έννοια του αγοραστή, η οποία επιδέχεται νομική μόνο ερμηνεία;

2) Σε περίπτωση που το κριτήριο αποτελούν οι προσδοκίες που έχει πράγματι ο καταναλωτής, ανακύπτουν τα ακόλουθα ερωτήματα:

α) Πρέπει το κριτήριο να είναι η αντίληψη του ενημερωμένου μέσου καταναλωτή ή του περιστασιακού και ανενημέρωτου καταναλωτή;

β) Μπορεί να προσδιοριστεί το ποσοστό των καταναλωτών που απαιτείται για να θεωρηθεί ότι οι προσδοκίες των καταναλωτών αυτών αποτελούν το αποφασιστικό κριτήριο;

3) Σε περίπτωση κατά την οποία το κριτήριο συνίσταται σε μια αντικειμενική έννοια του αγοραστή, η οποία επιδέχεται νομική μόνο ερμηνεία, πώς πρέπει να οριστεί η έννοια αυτή;»

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

16 Πρώτον, η Γαλλική Κυβέρνηση διατυπώνει αμφιβολίες ως προς το παραδεκτό των υποβληθέντων ερωτημάτων, για τον λόγο ότι ο κανονισμός 1907/90 τέθηκε σε ισχύ την 1η Οκτωβρίου 1990, δηλαδή μετά τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως της κύριας δίκης.

17 Συναφώς, πρέπει καταρχάς να τονισθεί ότι οι διατάξεις του άρθρου 10, παράγραφος 2, στοιχείο ε', του κανονισμού αυτού, που ενδιαφέρουν την υπό κρίση υπόθεση, είναι ουσιωδώς παρόμοιες με εκείνες που περιλαμβάνονται στο άρθρο 21, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 2772/75, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1831/84 του Συμβουλίου, της 19ης Ιουνίου 1984 (ΕΕ L 172, σ. 2), τον οποίο κατάργησε και αντικατέστησε ο κανονισμός 1907/90.

18 Εν συνεχεία, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση αναφέρθηκε τόσο από την Gut Springenheide όσο και από τη Γερμανική Κυβέρνηση και την Επιτροπή ότι, δεδομένου ότι με την αίτηση αναιρέσεως στην κύρια δίκη ζητείται να αναγνωρισθεί ότι οι ενέργειες των προσφευγόντων είναι σύμφωνες προς την ισχύουσα νομοθεσία, το αιτούν δικαστήριο πρέπει να λάβει υπόψη τις διατάξεις που ισχύουν κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεώς του ή, τουλάχιστον, τις διατάξεις που ίσχυαν κατά την άσκηση της αναιρέσεως. Συνεπώς, η ασκηθείσα αναίρεση στην κύρια δίκη δεν αφορά το πρόστιμο που επιβλήθηκε στον διαχειριστή της αναιρεσείουσας στην κύρια δίκη εταιρίας.

19 Επομένως, πρέπει να δοθεί απάντηση στα ερωτήματα που υπέβαλε το Bundesverwaltungsgericht (βλ., στο ίδιο πνεύμα, απόφαση της 25ης Φεβρουαρίου 1992, C-203/90, Gutshof-Ei, Συλλογή 1992, σ. I-1003, σκέψη 12).

20 Δεύτερον, η Γαλλική Κυβέρνηση φρονεί ότι δεν είναι αναγκαίο το ερώτημα σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 10, παράγραφος 2, στοιχείο ε', του κανονισμού 1907/90, την οποία ζητεί το αιτούν δικαστήριο, εφόσον το άρθρο αυτό απαγορεύει εν πάση περιπτώσει ενδείξεις όπως η επίμαχη στην υπό κρίση υπόθεση. Η Γαλλική Κυβέρνηση ισχυρίζεται συναφώς ότι η ένδειξη «10 φρέσκα

αυγά — 6 δημητριακά» αναφέρεται στη διατροφή των ωοτόκων ορνίθων και συνεπώς συνδέεται με τον τρόπο εκτροφής των πουλερικών που διαλαμβάνεται στο άρθρο 10, παράγραφος 3, του κανονισμού. Το άρθρο 18, παράγραφος 1, του κανονισμού 1274/91 όμως, που απαριθμεί περιοριστικά τις ενδείξεις σχετικά με τον τρόπο εκτροφής που μπορούν να φέρουν οι συσκευασίες, δεν αναφέρει την επίδικη ένδειξη.

21 Η ερμηνεία αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

22 Σύμφωνα με το άρθρο 18 του κανονισμού 1274/91, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 2401/95, οι μικρές συσκευασίες που περιέχουν ορισμένη κατηγορία αυγών μπορούν να φέρουν, ενδεχομένως, μια από τις ακόλουθες ενδείξεις σχετικά με τον τρόπο εκτροφής που αναφέρεται στο άρθρο 10, παράγραφος 3, του κανονισμού 1907/90: «Αυγά ελεύθερης βοσκής», «Αυγά περιορισμένης βοσκής», «Αυγά δαπέδου με στρωμνή», «Αυγά κλιμακωτής σχάρας» και «Αυγά κλωβοστοιχίας». Οι ενδείξεις αυτές μπορούν να χρησιμοποιηθούν μόνο για τα αυγά που παράγονται σε εκτροφεία που ικανοποιούν τα απαριθμούμενα στο παράρτημα ΙΙ του κανονισμού κριτήρια, τα οποία αφορούν ουσιαστικά το έδαφος ή τη διαθέσιμη επιφάνεια για τις όρνιθες, αλλά όχι τη διατροφή τους.

23 Σύμφωνα με τη δέκατη όγδοη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 1274/91, οι διατάξεις αυτές αποσκοπούν στην προστασία του καταναλωτή από ενδείξεις που θα μπορούσαν να διατυπωθούν με την απατηλή πρόθεση επιτεύξεως υψηλότερων τιμών από εκείνες που ισχύουν για τα αυγά ορνίθων εκτρεφομένων σε κλωβοστοιχία. Επομένως, οι διατάξεις αυτές ρυθμίζουν απλώς τις ενδείξεις περί των τρόπων εκτροφής που μπορούν να τεθούν στις συσκευασίες των αυγών, ανεξάρτητα από τη διατροφή των ορνίθων. Εν πάση περιπτώσει, η διατροφή δεν αποτελεί συνάρτηση του επιλεγέντος τρόπου εκτροφής.

24 Κανένα διαφορετικό συμπέρασμα δεν μπορεί να αντληθεί από τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1538/91 της Επιτροπής, της 5ης Ιουνίου 1991, για τον καθορισμό λεπτομερών κανόνων ενόψει της εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) 1906/90 του Συμβουλίου, σχετικά με ορισμένους κανόνες εμπορίας για το κρέας πουλερικών (ΕΕ L 143, σ. 11).

25 Βέβαια, είναι αληθές ότι το άρθρο 10 του κανονισμού αυτού, σε συνδυασμό με το παράρτημά του IV, περιλαμβάνει στις προαιρετικές ενδείξεις του τρόπου εκτροφής εκείνες που αφορούν τη διατροφή των ζώων. Ωστόσο, πρόκειται για χωριστή ρύθμιση, με ειδικές διατάξεις, οι οποίες, για τους λόγους που ανέφερε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 31 έως 38 των προτάσεών του, δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν εν προκειμένω προς ερμηνεία του κανονισμού 1274/91.

26 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι οι διατάξεις των κανονισμών 1907/90 και 1274/91, που αφορούν τις ενδείξεις σχετικά με τον τρόπο εκτροφής των ωοτόκων ορνίθων, δεν απαγορεύουν την αναγραφή στις συσκευασίες αυγών μιας ενδείξεως του είδους «10 φρέσκα αυγά — 6 δημητριακά».

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

27 Με τα τρία ερωτήματά του, στα οποία πρέπει να δοθεί κοινή απάντηση, το αιτούν δικαστήριο ερωτά ουσιαστικά το Δικαστήριο ποιος είναι ο καταναλωτής στον οποίο πρέπει να γίνει αναφορά για να προσδιοριστεί αν μια ένδειξη, αποβλέπουσα στην προώθηση των πωλήσεων αυγών, δημιουργεί κίνδυνο παραπλανήσεως του αγοραστή, κατά παράβαση του άρθρου 10, παράγραφος 2, στοιχείο ε', του κανονισμού 1907/90.

28 Για να δοθεί απάντηση στα ερωτήματα αυτά, πρέπει να τονισθεί κατ' αρχάς ότι διατάξεις ανάλογες με την τελευταία αυτή διάταξη, που αποβλέπουν στην αποφυγή κάθε παραπλανήσεως του καταναλωτή, περιλαμβάνονται επίσης σε ορισμένες πράξεις του παραγώγου δικαίου, γενικού ή κλαδικού περιεχομένου, όπως είναι η οδηγία 79/112/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1978, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την επισήμανση και την παρουσίαση των τροφίμων που προορίζονται για τον τελικό καταναλωτή καθώς επίσης και τη διαφήμισή τους (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/024, σ. 33), ή ο κανονισμός (ΕΟΚ) 2392/89 του Συμβουλίου, της 24ης Ιουλίου 1989, σχετικά με τη θέσπιση των γενικών κανόνων για την περιγραφή και την παρουσίαση των οίνων και των γλευκών σταφυλιών (ΕΕ L 232, σ. 13).

29 Η προστασία των καταναλωτών, των ανταγωνιστών και του κοινού γενικώς από την παραπλανητική διαφήμιση αποτελεί, εξάλλου, το αντικείμενο της οδηγίας 84/450/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 10ης Σεπτεμβρίου 1984, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την παραπλανητική διαφήμιση (ΕΕ L 250, σ. 17). Σύμφωνα με το άρθρο της 2, σημείο 2, ως παραπλανητική διαφήμιση νοείται κάθε διαφήμιση που με οποιοδήποτε τρόπο, συμπεριλαμβανομένης της παρουσίασής της, παραπλανά ή ενδέχεται να παραπλανήσει τα πρόσωπα στα οποία απευθύνεται ή στων οποίων τη γνώση περιέρχεται και που, εξαιτίας του απατηλού χαρακτήρα της, είναι ικανή να επηρεάσει την οικονομική τους συμπεριφορά ή που, για τους λόγους αυτούς, βλάπτει ή ενδέχεται να βλάψει έναν ανταγωνιστή.

30 Πρέπει επίσης να υπενθυμιστεί ότι έχει επανειλημμένως τεθεί στο Δικαστήριο το ερώτημα σχετικά με τον ενδεχομένως παραπλανητικό χαρακτήρα μιας ονομασίας, ενός σήματος ή μιας διαφημιστικής ενδείξεως σε σχέση με τις διατάξεις της Συνθήκης ή του παραγώγου δικαίου και ότι, όποτε έκρινε ότι τα στοιχεία της δικογραφίας, που είχε στη διάθεσή του ήσαν επαρκή και η λύση επιβαλλόταν, το Δικαστήριο έκρινε το ίδιο το σημείο αυτό αντί να παραπέμψει το ζήτημα για τελική εκτίμηση στο εθνικό δικαστήριο (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 7ης Μαρτίου 1990, C-362/88, GB-INNO-BM, Συλλογή 1990, σ. I-667· της 13ης Δεκεμβρίου 1990, C-238/89, Pall, Συλλογή 1990, σ. I-4827· της 18ης Μαΐου 1993, C-126/91, Yves Rocher, Συλλογή 1993, σ. I-2361· της 2ας Φεβρουαρίου 1994, C-315/92, Verband Sozialer Wettbewerb, Συλλογή σ. I-317· της 29ης Ιουνίου 1995, C-456/93, Langguth, Συλλογή 1995, σ. I-1737, και της 6ης Ιουλίου 1995, C-470/93, Mars, Συλλογή 1995, σ. I-1923).

31 Από τις αποφάσεις αυτές προκύπτει ότι το Δικαστήριο, για να προσδιορίσει αν η ονομασία, το σήμα ή η διαφημιστική ένδειξη που είχαν τεθεί στην κρίση του δημιουργούσαν ή όχι κίνδυνο παραπλανήσεως του αγοραστή, έλαβε υπόψη την τεκμαιρόμενη προσδοκία του μέσου καταναλωτή, που έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος, χωρίς να διατάξει τη διενέργεια πραγματογνωμοσύνης ή δημοσκοπήσεως.

32 Συνεπώς, τα εθνικά δικαστήρια θα πρέπει εν γένει να είναι σε θέση να εκτιμούν, υπό τις ίδιες συνθήκες, το ενδεχόμενο παραπλανητικό αποτέλεσμα μιας διαφημιστικής ενδείξεως.

33 Πρέπει επίσης να τονισθεί ότι το Δικαστήριο, σε άλλες υποθέσεις όπου δεν διέθετε τα αναγκαία στοιχεία και όπου δεν έκρινε ότι η λύση επιβαλλόταν βάσει των διαθεσίμων στοιχείων της δικογραφίας, παρέπεμψε το ζήτημα στο εθνικό δικαστήριο προκειμένου αυτό να κρίνει τον ενδεχομένως παραπλανητικό χαρακτήρα της επίμαχης ονομασίας, του σήματος ή της διαφημιστικής ενδείξεως (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις Gutshof-Ei, όπ.π.· της 17ης Μαρτίου 1983, 94/82, De Kikvorsch, Συλλογή 1983, σ. 947, και της 26ης Νοεμβρίου 1996, C-313/94, Graffione, Συλλογή 1996, σ. I-6039).

34 Στην απόφαση της 16ης Ιανουαρίου 1992, C-373/90, X (Συλλογή 1992, σ. I-131, σκέψεις 15 και 16), το Δικαστήριο έκρινε μεταξύ άλλων, σε σχέση με την οδηγία 84/450, ότι εναπέκειτο στο εθνικό δικαστήριο να ελέγξει, ενόψει των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως, αν, λαμβάνοντας υπόψη τους καταναλωτές προς τους οποίους απευθυνόταν, μια διαφήμιση που παρουσίαζε τα πωλούμενα αυτοκίνητα ως καινουργή, παρά το ότι είχαν ταξινομηθεί για τις ανάγκες της εισαγωγής χωρίς ωστόσο να έχουν ποτέ τεθεί σε κυκλοφορία, ενδέχετο να έχει παραπλανητικό χαρακτήρα στον βαθμό που, αφενός μεν, αποσκοπούσε στο να αποκρύψει ότι τα διακηρυσσόμενα ως καινουργή αυτοκίνητα είχαν ταξινομηθεί πριν από την εισαγωγή, αφετέρου δε, το γεγονός αυτό θα ήταν ικανό να αποτρέψει σημαντικό αριθμό καταναλωτών από την απόφασή τους να προβούν στην αγορά. Το Δικαστήριο προσέθεσε ότι μια διαφήμιση που αφορά τη χαμηλότερη τιμή των αυτοκινήτων μπορεί να χαρακτηριστεί ως παραπλανητική μόνο στην περίπτωση που θα αποδεικνυόταν ότι η απόφαση προς αγορά εκ μέρους σημαντικού αριθμού καταναλωτών στους οποίους απευθύνεται η εν λόγω διαφήμιση λαμβάνεται εν αγνοία του ότι η μειωμένη τιμή των αυτοκινήτων συνδυάζεται με φτωχότερο εξοπλισμό έναντι των πωλουμένων από τον παράλληλο εισαγωγέα αυτοκινήτων.

35 Έτσι, το Δικαστήριο δεν απέκλεισε το να μπορεί, υπό ορισμένες ιδιαίτερες περιστάσεις τουλάχιστον, το εθνικό δικαστήριο να διατάξει, σύμφωνα με το εθνικό του δίκαιο, τη διενέργεια πραγματογνωμοσύνης ή δημοσκοπήσεως με σκοπό να διαφωτιστεί όσον αφορά τον ενδεχομένως παραπλανητικό χαρακτήρα μιας διαφημιστικής ενδείξεως.

36 Ελλείψει σχετικής κοινοτικής διατάξεως, εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο, το οποίο θα έκρινε απαραίτητο να διατάξει τη διενέργεια μιας τέτοιας δημοσκοπήσεως, να προσδιορίσει, σύμφωνα με το εθνικό του δίκαιο, το ποσοστό των παραπλανηθέντων από διαφημιστική ένδειξη καταναλωτών το οποίο θα θεωρούσε αρκούντως σημαντικό για να δικαιολογηθεί ενδεχομένως η απαγόρευση της ενδείξεως αυτής.

37 Επομένως, στα υποβληθέντα ερωτήματα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, για να προσδιοριστεί αν μια ένδειξη αποβλέπουσα στην προώθηση των πωλήσεων αυγών δημιουργεί κίνδυνο παραπλανήσεως του αγοραστή, κατά παράβαση του άρθρου 10, παράγραφος 2, στοιχείο ε', του κανονισμού 1907/90, το εθνικό δικαστήριο πρέπει να αναφερθεί στην τεκμαιρόμενη προσδοκία που έχει σχετικά με την ένδειξη αυτή ο μέσος καταναλωτής, ο οποίος έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος. Ωστόσο, το κοινοτικό δίκαιο δεν του απαγορεύει, αν αντιμετωπίζει ιδιαίτερες δυσχέρειες όσον αφορά την εκτίμηση του παραπλανητικού χαρακτήρα της επίμαχης ενδείξεως, να μπορεί να προσφύγει, υπό τις προβλεπόμενες στο εθνικό του δίκαιο προϋποθέσεις, σε δημοσκόπηση ή σε πραγματογνωμοσύνη προκειμένου να διαφωτιστεί.

Επί των δικαστικών εξόδων

38 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Γερμανική, η Γαλλική, η Αυστριακή και η Σουηδική Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με διάταξη της 8ης Φεβρουαρίου 1996 το Bundesverwaltungsgericht, αποφαίνεται:

Για να προσδιοριστεί αν μια ένδειξη αποβλέπουσα στην προώθηση των πωλήσεων αυγών δημιουργεί κίνδυνο παραπλανήσεως του αγοραστή, κατά παράβαση του άρθρου 10, παράγραφος 2, στοιχείο ε', του κανονισμού (ΕΟΚ) 1907/90 του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 1990, σχετικά με ορισμένες προδιαγραφές εμπορίας για τα αυγά, το εθνικό δικαστήριο πρέπει να αναφερθεί

στην τεκμαιρόμενη προσδοκία που έχει σχετικά με την ένδειξη αυτή ο μέσος καταναλωτής, ο οποίος έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος. Ωστόσο, το κοινοτικό δίκαιο δεν του απαγορεύει, αν αντιμετωπίζει ιδιαίτερες δυσχέρειες όσον αφορά την εκτίμηση του παραπλανητικού χαρακτήρα της επίμαχης ενδείξεως, να μπορεί να προσφύγει, υπό τις προβλεπόμενες στο εθνικό του δίκαιο προϋποθέσεις, σε δημοσκόπηση ή σε πραγματογνωμοσύνη προκειμένου να διαφωτιστεί.

Gulmann Wathelet Moitinho de Almeida

Edward Puissochet

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 16 Ιουλίου 1998.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του πέμπτου τμήματος

C. Gulmann